

Pražské jaro

Strhující a smyslný román o událostech z roku 1968
od autora bestselleru Skleněný pokoj

Simon Mawer

Pražské jaro

Simon Mawer

V překladu Lukáše Nováka

≡ KNIHA ZLIN

Copyright © Simon Mawer, 2018
Translation © Lukáš Novák, 2018

ISBN 978-80-7473-713-8

1

1

Celé to začalo v hospodě. V případě cestovatelských plánů nic neobvyklého: Phileas Fogg zahájil svou cestu kolem světa v londýnském Reformním klubu. James Borthwick ovšem nebyl Phileas Fogg a tahle hospoda ani vzdáleně nepřipomínala elegantní klub. Ostatně ani cesta, na kterou se chystal, neměla vést kolem světa, ačkoliv takovou věc by v té době člověk zvládl za méně než osmdesát hodin a ani jedinkrát by při tom nemusel vytáhnout paty z letadla či letiště. Takže hospoda, studentská knajpa plná halekání, smíchu a politých stolů, kde stěny zdobí fotografie osmiveslic, strop autogramy veslařů a ragbistů a nad barem visí skutečné veslo. Zkrátka jeden z těch typických „pubů“, kam o prázdninách vstupují dychtiví turisté v bláhové naději, že tam zažijí mytickou a neopakovatelnou atmosféru oxfordského studentského života, ale najdou tam jen neochotnou obsluhu, teplé pivo a studený masový koláč.

„A dává to podle tebe vůbec nějaký smysl?“ zeptal se James, když si na okamžik dodal odvahy. Nakláněl se přes kulatý stůl k poněkud bohémsky vyhlížející dívce, aby se v tom hluku slyšeli. Byl nervózní, jen málokdy se mu poštěstilo dostat se do blízkosti někoho takového jako Eleanor a nerad by ji

odradil závanem pivního dechu. Ještě k tomu, proč to nepříznat, pocházeli každý z opačného konce oxfordského spektra. Ona studovala angličtinu, on přírodní vědy. Ona byla v druháku, on byl na univerzitě úplný zelenáč. Navzdory jejímu neupravenému zevnějšku bylo navíc patrné, že Eleanor stojí ve společenské hierarchii o pár příček výš než James, stačilo, aby promluvila. Jak precizně nasazovala všechna ta *té a el*, jak pečlivě tvarovala samohlásky! James mluvil s přízvukem odkudsi ze severu, kdežto v jejím rezonovalo *hrabství*. Jedno které, možná dokonce přímo Oxford, i když oxfordská angličtina s tím svým afektovaným vrkáním už byla pasé. Nejpodstatnějším rozdílem mezi nimi však nebyl přízvuk ani společenská třída, ale prostý fakt, že on byl muž, a tedy jeden z mnoha, zatímco ona byla žena, v univerzitním prostředí úkaz vzácný, asi jako jeptiška v mužském klášteře. Možná je to překvapující, vždyť ženy dnes díky vyšší inteligenci a pílí muže na univerzitách přecházejí, ale tehdy to tak bylo: spousta mužů, jen pár žen. Navíc si žili každý tak trochu ve svém světě, a to z prostého administrativního důvodu: univerzitní koleje tehdy ještě nebyly koedukační. Eleanor tedy studovala na koleji, která ležela až za mostem na konci High Street. Kousek od středověké vznešenosti koleje Magdalen se tam krčí mnohem méně vznešené – a mnohem mladší – budovy koleje svaté Hildy. Sem se turisté vůbec neobtěžují. To James bydlel v renesanční nádheře jedné z nejstarších oxfordských kolejí, kde turisté obtěžují neustále.

Vzhledem k tomu, z jak rozdílných světů pocházeli, mohli snadno jeden druhého v oxfordském mikrosvětě bez povšimnutí minout; nebyť jedné z těch šťastných náhod, jež k univerzitnímu životu patří: hráli spolu ve studentském divadelním představení.

„Jasně že to smysl nedává, tedy aspoň ne *tak, jak ty to myslíš*,“ odvětila Eleanor a James si marně lámal hlavu nad tím, jak to vlastně myslel a také jaký smysl by to mohlo dávat jakkoliv jinak. Místo aby Eleanor jeho pochybnosti rozptýlila, podařilo se jí ho ještě víc zmást, to bylo pro studenty huma-

nitních oborů příznačné. Řeč byla o hře, v níž oba účinkovali, kterou nacvičovali během řady poněkud rozpačitých zkoušek na koleji a teď, krátce před premiérou, na jevišti divadla kdesi na Walton Street. Ona v ní představovala postiženou ženu, on přihlouplého mladíka, který ji v dětském kočárku musel vozit po značně omezeném světě dramatikovy imagi- nace. Tahle podivná dvojice se snažila najít cestu do města zvaného Tar. Proč tam vůbec chtěli, to nebylo zřejmé. Takový odvar z Becketta, napadlo Jamese, ale podobná slova byla tváří v tvář někomu, kdo studuje angličtinu, nebezpečná, zvláště pokud vaší specializací byly přírodní vědy.

„Asi ne,“ odpověděl tedy pro jistotu dost neurčitě James.
„Dáš si další pivo?“

„Ještě jsem nedopila tohle.“

„Aha.“

Kouřila. James nekouřil, nechutnalo mu to, ale ona kouřila, balila si vlastní cigarety, protože... proč vlastně? Vážně jí chutnaly víc než ty kupované? Nebo se tím snažila přiblížit pracující třídě, kterou pořád tak opěvovala? Jamese napadaly v souvislosti s Eleanor i další otázky. Kouřila i trávu? Dala si někdy marjáнку, jointa, špeka nebo jak se tomu správně říkalo? A ještě mnohem víc ho zajímala jiná věc: byla její ústa cítit po cigaretách? Otázka nesmírně znepokojivá, stejně znepokojivá jako ta ústa sama. Plná, s poněkud předsunutým horním rtem. A velmi červená. Taková neanglická. Rád by je políbil, blesklo mu hlavou, zatímco přemýšlel, co dalšího říct. Rád by je políbil, ať už chutnají po cigaretách nebo ne.

„Tak co přesně hledají? Myslím Fando a Lis?“

„Přesně nic.“

„No jasně. Tak co *přibližně* hledají?“

To ji rozesmálo. Dokázala se smát krásně. Zuby měla navzdory cigaretám velmi bílé zuby a vnitřek úst korálově růžový. S tím kontrastovala její bledá pokožka a koudel plavých vlasů. Nikomu by to nepřiznal, ale stačilo, aby s ní seděl u stolu a díval se, jak se směje, a už cítil tepání rodící se erekce.

„Ty jsi ale vtipálek,“ řekla, čímž afrodiziakální účinky svého smíchu ještě zintenzivnila.

„Podle mě naplnění,“ zauvažoval James.

„Jak to proboha myslíš, *naplnění*? To je hrozně vágní pojem. Já myslela, že vy přírodovědci jste zvyklí se vyjadřovat exaktně.“

„No...“ zaváhal. „Asi lásku.“

„Panebože, to už bys je rovnou mohl prohlásit za hipíky.“

„Anebo prostě jen hledají volný hostel.“

Právě tehdy se po dalším krátkém výbuchu smíchu jen tak mimochodem (à propos, jak by možná řekla ona) zeptala: „Co děláš o letních?“

O letních. James se v duchu otrásl odporem. Tyhle univerzitní zkratky nesnášel. Všechna ta torza typu *uni*, *prof* a podobně. Ale protivila se mu i samotná představa letních prázdnin, ta nekonečně dlouhá doba, která se bezcílně vleče od konce jarního trimestru Trinity až po podzimní Michaelmas a která pro Jamese byla očištěním i ztrátou času zároveň. Trinity a Michaelmas. Další oxfordské výmysly. Co mají ty názvy symbolizovat? Trinity, test atomové bomby. A Michaelmas, druh astry. „Ani nevím,“ utrousil a zamrzelo ho, že jí nemůže dát nějakou působivější odpověď. „Asi si budu muset najít brigádu, i když nejradší ze všeho bych cestoval. Chystal jsem se vyrazit do Evropy. Stopem. Jenže...“

„Jenže co?“

„Chtěl jsem jet s kámošem, a ten to nakonec odpískal. Takže...“ Zaváhal, nechtěl zabíhat do podrobností. Mohlo by to působit trapně, dva kluci, co objíždějí slavná evropská bojiště. Protože přesně to měli v plánu. Thomas, kamarád ze střední, byl stejně jako on nadšenec do vojenské historie. O tom se před holkou nemluví snadno, působí to infantilně, podobně jako záliba ve vláčcích nebo sbírání známek. Případně stolní hry. Dáma, Cluedo, Monopoly, všechny ty zahanbuující připomínky dětství. I když jemu a Thomasovi šlo o něco jiného, chtěli se pokusit rekonstruovat historii, znovu si ji prožít a po-

učit se z ní. Jenže kdyby se tohle všechno pokoušel Eleanor vysvětlit, nedopadlo by to dobře. Bezpochyby by si ho ironicky měřila tím svým vědoucím pohledem a on by si připadal jako pitomec. Raději o tom tedy pomlčet.

„To je zvláštní,“ poznamenala.

„Co je zvláštní?“

„Já měla stejný nápad. Ale kamarádka se rozhodla, že se místo toho radši vdá. Chtěly jsme jet po stopách Sentimentální cesty. Znáš to?“

„Pamatuju si, že když to jednou hráli v rádiu, rodiče na to v obýváku tancovali.“

Tentokrát se rozesmála tak hlasitě, že hovor veslařů u vedlejšího stolu na okamžik utichl. „Nemyslím tu písničku, ale knihu, ty pako. Od Sterneho.“

Sterne? Znal *Základy lidské genetiky* od Curta Sterna, ale pochyboval, že by to byl tentýž autor. Ještě tu byl samozřejmě fyzik Otto Stern, který toho určitě napsal spoustu o kvantové mechanice, ale ten to zcela jistě taky nebude. Přesně tohle byl problém přírodních věd – obtížně se pro ně hledalo uplatnění v běžném hovoru. Kdyby člověk začal v hospodě vykládat něco o energetických vazbách, koukali by na něj jako na exota, zatímco bavit se o Shakespearovi připadalo všem úplně normální.

Eleanor naštěstí Jamesovu neznalost považovala za další z jeho vtípků. „To si určitě přečti. Je to neuvěřitelně zábavná věc, i když zdaleka ne tak zásadní jako *Tristram Shandy*. To jsi doufám četl, nebo ne? To je jedno, každopádně jsme si tu knihu – myslím *Sentimentální cestu po Francii a Itálii* – chtěly vzít s sebou tak trochu jako průvodce, i když Sterne se dostal nejdál do Lyonu a navazující díl, který po jeho smrti sepsal jeho přítel, není zdaleka tak dobrý jako ten první. Jenže Jenny se zasnoubila, takže s cestováním je šmitec.“

„Škoda.“

„Takže teď řeším, co budu dělat.“ Lokla si piva a vrhla na něj zamyšlený pohled. „Co kdybychom jeli spolu?“

Veslaři u sousedního se dali do zpěvu a dělali takový rámus, že James si nebyl jistý, zda se nepřeslechl.

„Promiň, co jsi říkala?“

Potáhla z cigarety a vyfoukla kouř k začouzenému stropu. „Říkala jsem, že bychom mohli jet spolu.“

Zpěv odvedle ustal. Aspoň Jamesovi to tak připadalo, jak tam tak seděl s pivem a erekcí. „No klidně.“

„Jen jako kamarádi, samozřejmě.“

„Samozřejmě.“

„Plánovaly jsme, že se budeme tak všelijak protloukat, spát po nádražích, v parcích a tak. Tu a tam nějaký hostel, v krajním případě penzion.“

„Pro dvě holky by to mohlo být dost nebezpečné.“

„To přesně říkali naši. Ale s klukem by to tak nebezpečné nebylo, ne?“

„To ne,“ dal jí zapravdu.

„Tak co ty na to?“

Pokusil se nenuceně napít piva, ale do krku mu vlétly bublinky. Rozkuckal se a vyprskl.

„Teda pokud už nemáš jiné plány, samozřejmě...“

„Ne, nemám.“

„Prostě mě to tak napadlo...“

Zamyšleně si ji prohlížel. Nebyla krásná, tedy aspoň ne podle běžných měřítek. Běžného na ní totiž nebylo vůbec nic. Byla výjimečná. Ta rozčuchaná hříva vlasů, výrazné rysy, tváře poseté světlými pihami, rty v jednu chvíli sevřené hněvem a za okamžik už doširoka rozevřené ve výbuchu smíchu, dychtivě planoucí zelené oči. Navíc ji provázela pověst rebelky, a to nejen v politickém slova smyslu, proslýchalo se leccos i o jejích sexuálních eskapádách. Byla členkou uskupení, které si říkalo Oxfordští revoluční socialističtí studenti, a už se stihla dostat do střetu se zákonem, to když oxfordská policie zasahovala proti okupační stávce Clarendonovy budovy. Strávila noc ve vazbě, byla obviněna z narušování veřejného pořádku a musela zaplatit pokutu dvě libry. Kromě toho jí hrozila takzvaná

rustikace z koleje. Další výraz, který James nenáviděl. Proč se tomu nemohlo říkat prostě *vyloučení*? Tenhle incident jí každopádně zajistil jistý politický věhlas. Pokud šlo o ty sexuální záležitosti, o těch se samozřejmě vědělo mnohem méně. Šuškal se, že v jejím životě byl jistý muž, ale teď že je sama. Byla do něj prý zamilovaná, takže momentálně si drží muže od těla – přirozená, byť zřejmě dočasná reakce někoho, kdo se zklamal ve vztahu, domníval se James.

„A myslíš to vážně?“

„No jasně.“ Krátce se zasmála.

„Čemu se směješ?“

„Ničemu. Jen mě napadlo... Ale nic... Ne! *Hlavně to neříkej!*“

Pozdě, vyletělo to z něj úplně automaticky: „Řekni, na co myslíš, a máš u mě penny.“ Taková otrěpaná infantilní fráze.

Dopila pivo. Možná že celý ten nápad se společnou cestou po Evropě byl veliký omyl.

„Takže co?“

„Půjďme, ne?“

„Myslíš to vážně?“ zeptal se znovu, přesvědčený, že nejspíš naletěl na nějaký krutý žert.

„Ano, musím vyrazit. Mám sraz s někým, kdo bude psát recenzi na tu hru. Pro *Oxford Mail*, představ si to!“

„Já se ptal na to léto.“

„Aha.“

Vystoupali po schodech na sluncem zalitou Širokou. Další z těch oxfordských zkratek. „Široká.“ „Vysoká.“ Jak došlo k tomu, že slovo „ulice“ se dostalo mimo hru? „Tak jo, nebo ne?“

„Možná jo, možná ne. Ne, pokud nepřestaneš používat odporná klišé, jako třeba ,řekni, na co myslíš, a máš u mě penny‘. Hele, musím běžet. Uvidíme se.“

A byla pryč.

2

A pak přišlo samotné představení a s ním intenzita prožitku a pozornost zaměřená na ně dva – na Jamese a Eleanor, kteří coby Fando a Lis před zraky stovky neviditelných tváří kličkovali po vrzajících prknech jeviště. Hra, v níž Lis, svázaná a usazená ve starém dětském kočárku, přísahá lásku svému vězňovi. Hra, kde po strachu a zděšení přichází jak ve scénáři, tak v myslích protagonistů katarze (Eleanořin výraz). Hra, během níž jsou Fandovy nečekané záchvaty zuřivosti stejně nečekaně střídány přívaly výčitek a omluv. Hra se svými nesouvislými dialogy – ‚odvar z Becketta‘, ukradl Jamesův nevyřčený bonmot recenzent *Oxford Mailu* – a bezvýhodným zakončením.

„Ten tvůj manchesterský přízvuk je úplně dostal, brouku“ řekl Jamesovi na večírku po premiéře režisér a položil mu paži kolem ramen.

„Kdepak Manchester, Sheffield.“

„To je jedno. Prostě drsný sever, brouku. Měl bys vážně uvažovat o konkurzu do Royal Court.“

Při děkovačce na forbíně držel Fando Lis v náruči, jako by byla skutečně nemohoucí, a někteří diváci se tím nechali ošálit; když spolu následujícího dne šli po Cornmarket Street na sraz

s fotografem studentských novin, zastavila je jedna slečna, aby jim řekla, jak úžasně hráli. Eleanor podle ní byla tak přesvědčivá, že by ji ani nenapadlo, že není *opravdu* hendikepovaná.

Po tomhle kratičkém rendez-vous se slávou šli k němu na pokoj, jehož okny bylo vidět na tudorovskou vstupní bránu do impozantního areálu Old Quad. James zapnul přenosné elektrické topení, jehož žáru se Eleanor labužnický vystavila, stejně bezstarostná jako Lis, ale mnohem atraktivnější. Měla na sobě červenou sukni, černé punčochy a černé triko. Sukně byla v jejím případě novinka, zřejmě si ji oblékla jen kvůli fotografování. Normálně, pokud nebyla zrovna převlečená za Lis (jejíž kostým sestával z ušmudlané vetché noční košile), chodila v džínách a v jejím vzezření bylo vždycky cosi polovojenského. A teď najednou fotogenická sukně. Začala na elektrickém přímotopu ohřívat koupené lívance, které ke kovové mřížce připevňovala pomocí háčků vyrobených z kancelářských spinek. Háčky byly Jamesův nápad. „Prostě vědec,“ poznamenala ironicky, ale v zásadě mile, zdálo se Jamesovi. „Míváš lívance takhle na pokoji často?“ zeptala se, zatímco klečela před přímotopem a snažila se z něj už prohřáté placičky sundat. Za okamžik se ozvalo bolestivé syknutí, na talíři přistál lívanec a Eleanor si usilovně cucala spálený palec.

„Kdykoliv se mi podaří přemluvit je, aby vstoupily.“

Smích, v němž zaznělo něco víc než pouhé pobavení. Apeťt? Poposedla si na koberci, čímž odhalila dlouhé stehno v lesklých černých punčochách, a začala lívance potírat máslem. James zatím naléval čaj z hnědé konvice přivezené z domova, kterou Eleanor prohlásila za „velmi etnickou“. Posadili se bok po boku na kobereček před přímotopem, rty a prsty masné od rozteklého másla. Bez jediného slova se k sobě otočili, naklonili a políbili se. Jazyky vonící máslem se krátce pozdravily, sladkost lívanců se na okamžik propojila s chutí Eleanořiných cigaret.

„Hmmm,“ ozvala se Eleanor, jako by tím chtěla říct, že můžou postoupit o krok dál. Pak se ale narovнала, potáhla z cigarety,

napila se čaje a rázem jako by seděli někde v kavárničce. „Chtěli jsme probrat to léto,“ poznamenala mírně káravým tónem.

„To léto,“ zopakoval po ní, ale myšlenkami byl jednoznačně ještě u jara, u toho, co se stalo před malým okamžikem tady a teď.

„Musíme mít přece aspoň přibližnou představu, kam pojedeme a jak to budeme dělat.“

„Takže fakt jedeme?“

„No jasně! Nebo ne?“

„Jestli chceš, tak jo. Já chci.“ Měl strach, že si to nakonec rozmyslí a bude se chtít vydat radši do Paříže, aby tam spolu s dalšími demonstranty rozebírala chodník na Boul' Mich' a dlažebními kostkami házela po kordonu francouzských policistů. Ale ne, to už má přece za sebou, v Paříži už demonstrovat byla. Teď chtěla poznat hlavně Itálii, a možná dokonce dojet až do Řecka a přesvědčit se, jak to tam ti generálové vedou. „Fašisti,“ ucedila nenávistně.

Jamesovi se v hlavě rozblikala poplašná kontrolka. „Nemáš doufám v plánu...?“

Rozesmála se. „Neboj, do ničeho tě nenamočím. Já jen že jsem vlastně v žádné fašistické diktatuře nikdy nebyla. Teda kromě Španělska, samozřejmě, ale to už se asi nepočítá, co?“ Pak ho chytla za zápěstí, prohlásila, že působí vyděšeně, a ujistila ho, že bude hodná, že bude učiněné zlato. Což byl kov, s nímž James příliš obeznámen nebyl, věděl jen, že jedna z mála dobrých vlastností zlata – samozřejmě kromě jeho hodnoty – je skutečnost, že je inertní. Pochyboval ale, že to též by bylo možné očekávat od Eleanor.

Pak probírali, co si budou muset vzít s sebou, kolik peněz a jaké oblečení. Eleanor sice pořád vtipkovala („Kdyby nám došly prachy, tak můžu něco vydělat vlastním tělem.“), ale z jejich debaty bylo jasné, že plán berou oba vážně. James vypočítával, bez čeho se neobejdou: spacáky, pár triček, náhradní džíny. Věci na praní a čisté prádlo, pochopitelně. Co dál? Navrhl, že vezme stan. „Dva lidi se tam jakž takž vmáčk-

nou,“ dodal na vysvětlenou. Byl na to zvyklý, o víkendech dřív jezdíval pod stan do Jezerní oblasti a do národního parku Peak District.

„Jaký stan? Jaké *jakž takž vmáčknu*?“ Eleanor ve stanu nikdy nespala.

„Nikdy v životě?“

„No... tak kdysi dávno, když jsme si ho s bráchou jako děti postavili na zahradě před domem. Ale to je pravěk.“

„Na zahradě před domem? Vy jste stanovali na zahradě?“ *Zahrada před domem* byla v Jamesových představách neodmyslitelně spojená se *zahradou za domem*, která sousedila se *zeleninovou zahradou* a přecházela v *ovocný sad* a možná, ale jen možná, na ni navazovaly stáje. S poníkem.

„Jo, na zahradě. To je takové to místo, kde roste tráva a kytky. Vy tam u vás na severu nemáte zahrady, nebo co?“ Ukousla si lívance a pak mu o tom slavném stanování vyprávěla. Poslouchal ji a bylo mu dobře, svůj zájem dělil rovnoměrně mezi příběh samotný a to, jak se jí při vyprávění pohybovaly rty lesknoucí se mastnotou. Takže Eleanor s bratrem si postavili na zahradě stan, pak se doma navečeřeli a rozloučili se s rodiči, jako by se chystali na jižní pól. Nastal soumrak, zahrada potměněla. Uvnitř stanu se zatím oba sourozenci převalovali ze strany na stranu a snažili se najít pohodlnou polohu. Co se za dne tvářilo jako měkoučký trávník, se po setmění proměnilo ve fakírovo lože. Po čtyřech hodinách neklidného bdění se nakonec uchýlili zpátky do domu, bratr k smrti vyděšený jakýmsi podivnými zvuky, Eleanor se škodolibou radostí, neboť ty zvuky vyluzovala ona. „Takže já *rozhodně* v žádném stanu spát nehodlám, natož abych se v něm s tebou *mačkala*.“

„To je v pohodě. Tak ve stanu budu spát já a ty zůstaneš venku.“

Za tu poznámku si vysloužil úder pěstí do ramene, nijak zvlášť prudký. On ji na oplátku chytl za zápěstí. Druhá rána, druhé zpacifikované zápěstí. Pak došlo ke krátkému zápelení, do kterého se vložily i lokty a kolena, a to vyústilo v další